

OBCHODOVANIE S ĽUĎMI ZA ÚČELOM PRACOVNÉHO VYKORISŤOVANIA

Plnenie úlohy č. 17 Akčného plánu boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2019 – 2023: Zadefinovanie hranice medzi obchodovaním s ľuďmi za účelom nútenej práce a zlými pracovnými podmienkami

Úvod

Zámerom materiálu je prispieť k skvalitneniu procesu odhaľovania a vyšetrovania trestného činu obchodovania s ľuďmi a poskytnúť prienik do problematiky obchodovania s ľuďmi za účelom pracovného vykorisťovania a porušovania ustanovení zákona č. 311/2001 Z. z. Zákonníka práce v znení neskorších predpisov (ďalej len „Zákonník práce“) v súvislosti so zlými pracovnými podmienkami a určenie hranice medzi týmito fenoménmi.

Potreba realizácie analýzy tohto druhu vzišla z aplikačnej praxe, ktorá bola pretavená do úlohy č. 17 Akčného plánu boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2019 – 2023 (ďalej len „akčný plán“), ktorý tvorí časť B Národného programu boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2019 – 2023 schváleného vládou Slovenskej republiky (ďalej len „SR“) uznesením č. 495/2018.

K indikátorom plnenia vyššie uvedenej úlohy patrí zhodnotenie porušení ustanovení Zákonníka práce, ktoré sú prepojené s obchodovaním s ľuďmi za účelom pracovného vykorisťovania a príprava odporúčaní.

S ohľadom na vyššie uvedené bola vytvorená pracovná skupina pozostávajúca zo zástupcov z Ministerstva vnútra SR, Ministerstva spravodlivosti SR, Generálnej prokuratúry SR, Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny a Národného inšpektorátu práce.

1. Základná terminológia

1.1. Trestný čin obchodovania s ľuďmi

Trestný čin obchodovania s ľuďmi je definovaný vo viacerých medzinárodne záväzných dokumentoch. Prvú medzinárodne relevantnú komplexnejšiu definíciu zaviedol Protokol o prevencii, potlačaní a trestaní obchodovania s ľuďmi, osobitne so ženami a deťmi, doplňujúci Dohovor Organizácie Spojených národov proti nadnárodnému organizovanému zločinu (tzv. Palermský protokol), ktorý bol za SR podpísaný 15. novembra 2001. Táto definícia v sebe zahŕňa 3 základné vzájomne prepojené prvky, ktoré charakterizujú mechanizmus obchodovania s ľuďmi.

Aktuálna skutková podstata trestného činu obchodovania s ľuďmi¹, ktorá vychádza z medzinárodnej a európskej legislatívy, ako aj trestné sadzby za spáchanie tohto zločinu sú v slovenskom právnom poriadku vymedzené v § 179 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon“).

§ 179 Obchodovanie s ľuďmi

(1) Kto s použitím podvodného konania, lsti, obmedzovania osobnej slobody, únosu, násilia, hrozby násilia, hrozby inej ťažkej ujmy alebo iných foriem donucovania, prijatia alebo poskytnutia peňažného plnenia či iných výhod na dosiahnutie súhlasu osoby, na ktorú je iná osoba odkázaná, alebo zneužitia svojho postavenia alebo zneužitia bezbrannosti alebo inak zraniteľného postavenia zláka, prepraví, prechováva, odovzdá alebo prevezme iného, hoci aj s jeho súhlasom, na účel jeho prostitúcie alebo inej formy sexuálneho vykorisťovania vrátane pornografie, **nútenej práce či nútenej služby** vrátane žobrania, otroctva alebo praktík podobných otroctvu, nevoľníctva, núteného sobáša, zneužívania na páchanie trestnej činnosti, odoberania orgánov, tkanív či bunky alebo iných foriem vykorisťovania, potrestá sa odňatím slobody na štyri roky až desať rokov.

(2) Rovnako ako v odseku 1 sa potrestá, kto zláka, prepraví, prechováva, odovzdá alebo prevezme dieťa, hoci aj s jeho súhlasom, na účel detskej prostitúcie alebo inej formy sexuálneho vykorisťovania vrátane detskej pornografie, **nútenej práce či nútenej služby** vrátane žobrania, otroctva alebo praktík podobných otroctvu, nevoľníctva, núteného sobáša, zneužívania na páchanie trestnej činnosti, nezákonnej adopcie, odoberania orgánov, tkanív či bunky alebo iných foriem vykorisťovania.

(3) Odňatím slobody na sedem rokov až dvanásť rokov sa páchateľ potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 alebo 2

- a) a získa ním pre seba alebo pre iného väčší prospech,
- b) a vydá takýmto činom iného do nebezpečenstva ťažkej ujmy na zdraví alebo smrti,
- c) ako verejný činiteľ,
- d) na chránenej osobe,
- e) z osobitného motívu,
- f) závažnejším spôsobom konania, alebo

---

¹ stav k 30.06.2023

g) spoločným konaním najmenej dvoch osôb.

(4) Odňatím slobody na dvanásť rokov až dvadsať rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 alebo 2

a) a získa ním pre seba alebo pre iného značný prospech,

b) a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť, alebo iný obzvlášť závažný následok, alebo

c) ako člen nebezpečného zoskupenia.

(5) Odňatím slobody na dvadsať rokov až dvadsaťpäť rokov alebo trestom odňatia slobody na doživotie sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 alebo 2

a) a získa ním pre seba alebo pre iného prospech veľkého rozsahu, alebo

b) a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví viacerým osobám alebo smrť viacerých osôb

Trestný zákon upravuje aj neoprávnené zamestnávanie vo vzťahu k cudzím štátnym príslušníkom s prepojením tak na obchodovanie s ľuďmi, ako aj na vykorisťujúce pracovné podmienky.

251 a) Neoprávnené zamestnávanie

(1) Kto neoprávnenne zamestná osobu, ktorá sa na území Slovenskej republiky zdržiava v rozpore so všeobecne záväzným právnym predpisom, hoci bol za obdobný čin v predchádzajúcich dvadsiatich štyroch mesiacoch postihnutý, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.

(2) Odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 bez ohľadu na predchádzajúci postih za obdobný čin

a) na chránenej osobe,

b) závažnejším spôsobom konania,

c) za **osobitne vykorisťujúcich pracovných podmienok** vrátane pracovných podmienok vyplývajúcich z diskriminácie, keď existuje nápadný nepomer v porovnaní s pracovnými podmienkami oprávnenne zamestnaných osôb, ktorý má vplyv na zdravie a bezpečnosť a je v rozpore s ľudskou dôstojnosťou, alebo

d) na osobe, ktorá je **obeťou obchodovania s ľuďmi**.

1.2. Nútená práca alebo nútená služba

Medzinárodná organizácia práce (ďalej len „MOP“) je špecializovaná agentúra Organizácie spojených národov, ktorá sa usiluje o presadzovanie sociálnej spravodlivosti a medzinárodne uznávaných ľudských, pracovných a sociálnych práv². Článok 2 Dohovoru MOP č. 29, definuje **nútenú prácu** ako:

---

² <https://www.employment.gov.sk/sk/ministerstvo/europska-unia-a-medzinarodne-vztahy/medzinarodne-organizacie/medzinarodna-organizacia-prace.html> zo dňa 20.09.2022

„Každú prácu alebo službu, ktorá sa od ktorejkoľvek osoby **vymáha pod hrozbou** akéhokoľvek trestu a na ktorú sa daná osoba **neponúkla dobrovoľne**“.³

Každá práca alebo služba zahŕňa všetky druhy práce, zamestnania alebo povolania bez ohľadu na povahu uskutočňovanej činnosti, jej zákonnosť alebo nezákonnosť podľa vnútroštátneho práva, a bez ohľadu na to, či sa uznáva ako zárobková činnosť. Nútenou prácou môže teda byť práca v továrni, ale aj prostitúcia či žobranie, ak sa vykonávajú z donútenia⁴. Aj keď daná osoba uzavrela pracovnú zmluvu bez akejkoľvek formy klamstva alebo donútenia, musí vždy mať možnosť zrušiť uzavretú dohodu, t.j. akékoľvek obmedzenie a zákaz odísť z práce formou zákonného, fyzického alebo psychologického donútenia možno považovať za nútenú prácu. Ak zamestnávateľ alebo náborár klamal, zneužil zraniteľnú pozíciu obeť, alebo použil donucovacie prostriedky, nie je podstatné, či s prácou obeť súhlasila⁵. Strata kontroly nad svojím životom je všeobecným indikátorom donútenia a nútenej práce. Detská prostitúcia a detská pornografia sú vždy, za každých okolností, nútenou prácou a podľa Dohovoru MOP č. 182 patria medzi najhoršie formy detskej práce, rovnako ako obchodovanie s deťmi⁶.

K indikátorom nútenej práce⁷ môžeme zaradiť nasledovné:

- Hrozby násilia alebo použitie násilia.
- Obmedzenie pohybu, ako aj násilné držanie osoby na pracovisku alebo v obmedzenom priestore.
- Odpracovanie si fiktívneho dlhu. Toto je prípad, keď si daná osoba musí odpracovať dlh alebo úver, a nedostáva vôbec, alebo dostáva iba zanedbateľnú časť mzdy za svoje služby. Zamestnávateľ môže poskytovať stravu a ubytovanie za premrštené ceny, čo taktiež navyšuje dlh, a tým sa osoba nemôže vymaniť z dlhu. Zamestnávateľ môže tento „dlh“ ľubovoľne a svojvoľne navyšovať, k jeho splateniu však nikdy nedôjde.
- Zadržovanie mzdy alebo nadmerné zníženie mzdy, ktoré je v rozpore s dohodou, ktorú zamestnávateľ s danou osobou uzavrel.
- Zadržovanie pasu a dokladov, aby daná osoba nemohla odísť, ani dokázať svoju totožnosť a/ alebo právny status.
- Hrozba udania na príslušných orgánoch, keď je osoba zamestnaná v rozpore s právnymi predpismi, nezákonne alebo je neregulárnym migrantom⁸.

³ Dňa 8. júna 1930 bol na 14. zasadaní generálnej konferencie MOP prijatý Dohovor o nútenej alebo povinnej práci (č. 29). Ratifikáciu Dohovoru Československou republikou zapísal 30. októbra 1957 generálny riaditeľ Medzinárodného úradu práce. Podľa svojho článku 28 Dohovor nadobudol pre Československú republiku platnosť 30. októbrim 1958. Rozhodnutím Rady Európskej únie 2015/2037 z 10. novembra 2015 sa členské štáty splnomocnili ratifikovať v záujme Európskej únie Protokol z roku 2014 k Dohovoru MOP z roku 1930 o nútenej alebo povinnej práci, pokiaľ ide o záležitosti týkajúce sa sociálnej politiky.

⁴ Medzinárodná organizácia práce, Cena nútenia do práce, 2009, str. 6

⁵ Medzinárodná organizácia práce, Obchodovanie s ľuďmi a využívanie nútenej práce, usmernenie pre legislatívu a orgány činné v trestnom konaní, 2005; Medzinárodná organizácia práce, Príručka pre inšpektorov práce, 2008, str. 4.

⁶ Manuál pre advokátov zastupujúcich obeť obchodovania s ľuďmi, 2015, str. 11

⁷ V publikácii s názvom Manuál zameraný na identifikáciu obchodovania s ľuďmi za účelom nútenej práce, ako aj iných foriem vykorisťovania (2014) je možné nájsť detailnejšie uvedenie indikátorov obchodovania s ľuďmi za účelom nútenej práce so špecifikáciou pre základné prvky pojmu obchodovanie s ľuďmi (t.j. konanie, prostriedky a účel) a uvedením možností ich rozoznania už len pri vizuálnom kontakte s obeťou, prípadne až pri verbálnom kontakte s aktívnym a pozorným vnímaním prípadu.

⁸ Manuál pre advokátov zastupujúcich obeť obchodovania s ľuďmi, 2015, str. 11

2. Medzinárodná úprava a priority týkajúce sa pracovného vykorisťovania

Úprava problematiky obchodovania s ľuďmi v SR je úzko prepojená aj s medzinárodnou úpravou a prioritami.

Pojem **osobitne vykorisťujúce pracovné podmienky** sa v zmysle § 138 Trestného zákona **nepovažuje za závažnejší spôsob konania, ale ide o kvalifikovaný znak** skutkovej podstaty podľa § 251a ods. 2 písm. c) Trestného zákona. Ak je určitý znak, v tomto prípade pojem osobitne vykorisťujúce pracovné podmienky, zákonným znakom skutkovej podstaty trestného činu, tak ako je tomu § 251a ods. 2 písm. c), tak v zmysle § 38 Trestného zákona **platí zákaz dvojitého pričítania** tohto znaku ako znaku podmieňujúceho použitie vyššej trestnej sadzby. Uvedené znamená, že nemôže ísť zároveň o závažnejší spôsob konania podľa § 138 Trestného zákona, keďže osobitne vykorisťujúce pracovné podmienky sú zákonným znakom skutkovej podstaty trestného činu neoprávneného zamestnávania podľa § 251a ods. 2 písm. c) Trestného zákona.

V prípade výkladu pojmu osobitne vykorisťujúce pracovné podmienky je nutné taktiež uviesť, že § 251a ods. 2 písm. c) Trestného zákona kopíruje článok 9 vrátane príslušného recitálu 22 Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2009/52/ES z 18. júna 2009, ktorou sa stanovujú minimálne normy pre sankcie a opatrenia voči zamestnávateľom štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sa neoprávnene zdržiavajú na území členských štátov (ďalej len „smernica 2009/52/ES“). V uvedenej smernici 2009/52/ES nie je uvedený exaktnejší ani extenzívnejší výklad pojmu osobitne vykorisťujúce pracovné podmienky. V zmysle vedy trestného práva (t.j. Komentára k predmetnému ustanoveniu Trestného zákona⁹) však možno uviesť, že pojem osobitne vykorisťujúce pracovné podmienky je potrebné skúmať spolu s ostatnými kvalifikovanými dôvodmi uvedenými v § 251a ods. 2 písm. c) Trestného zákona, a to „jednotlivo aj v súhrne na základe platných pracovnoprávných predpisov, ako aj príslušných technických noriem“, z čoho vyplýva, že tento pojem je nutné vykladať „ad hoc“ od prípadu k prípadu v zmysle uvedených kritérií.

Pri hlbšej analýze, či tento pojem možno vyložiť v zmysle rozhodovacej činnosti súdov SR, podľa dostupných informácií z Analytického centra Ministerstva spravodlivosti SR, ktoré poskytlo dáta, od prijatia trestného činu neoprávneného zamestnávania podľa § 251a Trestného zákona v roku 2011, možno konštatovať, že nebol doteraz na základe skutkovej podstaty podľa § 251a ods. 2 písm. c) Trestného zákona **nikto v podmienkach SR odsúdený**. Z uvedeného teda vyplýva, že pojem osobitne vykorisťujúce pracovné podmienky nemožno jednoznačne vyložiť na základe platnej a účinnej legislatívy SR, ktorá je v súlade so štandardami práva Európskej únie, a takisto ani na základe rozhodovacej činnosti súdov SR, ktorá v tejto konkrétnej veci aktuálne absentuje.

Rovnako, ako nižšie popísaná aktivita Rady Európy, Európskej únie MOP, aj Organizácia spojených národov a Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe sa venujú problematike obchodovania s ľuďmi za účelom nútenej práce, kde vytvárajú široký priestor pre diskusiu na túto tému v medzinárodnom rozsahu.

2.1. Rada Európy

Generálny tajomník Rady Európy v roku 2019 označil obchodovanie s ľuďmi za účelom pracovného vykorisťovania za jednu z hlavných výziev pre Európu, čo vyústilo aj do prípravy návrhu výboru pre obchodovanie s ľuďmi za účelom pracovného vykorisťovania, ktorý obsahuje

⁹ Trestný zákon – Veľký komentár (5. aktualizované vydanie) Prof. JUDr. Jozef Čentéš, PhD., a kolektív, 2020

odporúčania so zameraním sa na predchádzanie obchodovania s ľuďmi za účelom pracovného vykorisťovania a boj proti nemu. Podľa návrhu by členské štáty mali:

- prijať národné zákony, politiky a stratégie na boj proti obchodovaniu s ľuďmi, ktoré zahŕňajú špecifické opatrenia na riešenie obchodovania za účelom pracovného vykorisťovania, podporované primeranými finančnými prostriedkami na zabezpečenie ich implementácie a koordinované a monitorované špecializovanými štruktúrami.

Cieľom týchto politík by malo byť

- o predchádzanie obchodovania s ľuďmi za účelom pracovného vykorisťovania,
- o ochrana práv obetí a zaručenie ich prístupu k účinným opravným prostriedkom vrátane odškodnenia,
- o potrestanie osôb zodpovedných za páchanie trestných činov,
- o podpora medzinárodnej a multiinštitucionálnej spolupráce a koordinácia, ako aj zabezpečenie toho, aby podniky a verejné organizácie znížili a odstránili riziká obchodovania s ľuďmi v ich dodávateľských reťazcoch a postupoch verejného obstarávania;

Textom návrhu sa následne zaoberal Riadiaci výbor Rady Európy pre ľudské práva (ďalej len „CDDH“) na svojom ostatnom zasadnutí v júli 2022. Členovia CDDH, kde SR bola zastúpená Ministerstvom zahraničných vecí a európskych záležitostí SR dospeli ku konsenzu a text návrhu odporúčaní bol na tejto úrovni prijatý. Aktuálny text návrhu odporúčaní¹⁰ bol na jeseň 2022 predmetom rokovania diplomatov na úrovni Výboru zástupcov ministrov Rady Európy v Štrasburgu (v skupine GR-H – spravodajská skupina pre ľudské práva).

2.2. Európska únia¹¹

Podľa článku 31 Charty základných práv Európskej únie¹² majú pracovníci právo na pracovné podmienky, ktoré zohľadňujú ich zdravie, bezpečnosť a dôstojnosť. Inými slovami „**závažné pracovné vykorisťovanie**“ označuje pracovné situácie, ktoré sa značne odlišujú od štandardných – spravodlivých a primeraných – pracovných podmienok, ako je vymedzené právnymi predpismi v oblasti pracovného práva a inými právnymi predpismi **týkajúcimi sa najmä odmeňovania, pracovného času, dovolenky, bezpečnosti a ochrany zdravia, ako aj slušného a dôstojného zaobchádzania s pracovníkmi.**

Európska komisia navrhla zakázať na trhu Európskej únie výrobky vyrobené nútenou prácou. Legislatívny návrh účinne zakáže uvádzanie výrobkov vyrobených nútenou prácou na trhu Európskej únie, ako aj ich vývoz z Európskej únie.

Návrh (zo dňa 14. septembra 2022) sa vzťahuje na všetky výrobky, konkrétne na výrobky vyrobené v Európskej únii na domácu spotrebu a vývoz, a na dovážaný tovar bez toho, aby sa zameriaval na konkrétne spoločnosti alebo odvetvia. Tento komplexný prístup je dôležitý, pretože odhadom MOP 27,6 milióna ľudí je nútených pracovať v mnohých priemyselných odvetviach a na každom kontinente.

Návrh vychádza z medzinárodne dohodnutých definícií a noriem a zdôrazňuje význam úzkej spolupráce s globálnymi partnermi. Od členských štátov Európskej únie sa bude vyžadovať, aby

¹⁰ <https://rm.coe.int/cddh-2022-r96addendum5-en-final/1680a73236> zo dňa 21.09.2022; slovenská verzia odporúčaní dostupná online: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680a9f1fa

¹¹ Významným dokumentom pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi na úrovni Európskej únie je **Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/36/EÚ z 5. apríla 2011 o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a ochrane obetí obchodovania s, ktorou sa nahrádza Rámcové rozhodnutie Rady 2002/629/SVV o boji proti obchodovaniu s ľuďmi**

¹² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT>

určili príslušné orgány zodpovedné za implementáciu a presadzovanie nariadenia s potrebnými právomocami a zdrojmi. Európska komisia podporí členské štáty napríklad tým, že zabezpečí dostupnosť verejnej databázy, účinnú koordináciu medzi príslušnými orgánmi členských štátov a vydá usmernenia. Návrh uvádza, že Európska komisia vydá usmernenia s cieľom poskytnúť podporu členským štátom na presadzovanie práva a spoločnostiam, pričom poskytne všeobecné a základné informácie s radami o tom, ako uplatniť a dodržať návrh nariadenia.

Colné orgány členských štátov budú zodpovedné za presadzovanie nariadenia na hraniciach Európskej únie. Pri identifikácii príslušných výrobkov a vykonávaní kontrol dovozu a vývozu sa budú spoliehať na rozhodnutia príslušných orgánov členských štátov.

Podľa návrhu nariadenia výrobok vyrobený nútenou prácou znamená výrobok, pri ktorom sa úplne alebo čiastočne použila nútená práca v ktoromkoľvek štádiu jeho ťažby, výroby alebo výroby vrátane opracovania alebo spracovania súvisiaceho s výrobkom v ktoromkoľvek štádiu jeho dodávateľského reťazca.

Návrh teraz musí prediskutovať a odsúhlasiť Európsky parlament a Rada Európskej únie predtým, ako vstúpi do platnosti a začne sa uplatňovať, čo predstavuje lehotu 24 mesiacov po nadobudnutí účinnosti¹³.

2.3. Medzinárodná organizácia práce

Hoci je nútená práca všeobecne odsúdená, odhady MOP ukazujú, že jej stále podlieha 24,9 milióna ľudí na celom svete. Z celkového počtu obetí nútenej práce je 20,8 milióna (83 percent) vykorisťovaných v súkromnom hospodárstve jednotlivcami alebo podnikmi a zvyšných 4,1 milióna (17 percent) je v štátom uložených formách nútenej práce. Spomedzi osôb vykorisťovaných súkromnými osobami alebo podnikmi je 8 miliónov (29 percent) obeťami núteného sexuálneho vykorisťovania a 12 miliónov (64 percent) vykorisťovania nútenou prácou. Nútená práca v súkromnom hospodárstve generuje každý rok nezákonné zisky vo výške približne 150 miliárd USD: dve tretiny z odhadovanej sumy (alebo 99 miliárd USD) pochádza z komerčného sexuálneho vykorisťovania, zatiaľ čo ďalších 51 miliárd USD je výsledkom núteného ekonomického vykorisťovania v domácich prácach, poľnohospodárstve a iných ekonomických činnostiach.

---

¹³ https://single-market-economy.ec.europa.eu/document/785da6ff-abe3-43f7-a693-1185c96e930e_en zo dňa 21.09.2022

Graf č. 1

Pre mnohé vlády na celom svete zostáva odstránenie nútenej práce dôležitou výzvou v 21. storočí. Nútená práca je nielen vážnym porušením základných ľudských práv, ale je hlavnou príčinou chudoby a brzdou hospodárskeho rozvoja. Normy MOP o nútenej práci spojené s dobre cieleňou technickou pomocou sú hlavnými nástrojmi na medzinárodnej úrovni v boji proti tejto pohrome¹⁴.

3. Situačná analýza

Súčasťou situačnej analýzy sú podklady spracované členmi pracovnej skupiny zriadenej za účelom prípravy tohto materiálu a plnením úlohy č. 17 akčného plánu.

3.1. Odhaľovanie a vyšetrovanie prípadov obchodovania s ľuďmi za účelom nútenej práce

Národnej jednotke boja proti nelegálnej migrácii úradu hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru (ďalej len „národná jednotka“) bola dňom 1.7.2013 určená výlučná príslušnosť na odhaľovanie a vyšetrovanie trestnej činnosti obchodovania s ľuďmi ako špecializovanému policajnému útvaru. Odhaľovanie a vyšetrovanie vykonávajú len operatívni pracovníci a vyšetrovatelia zaradení na národnej jednotke, ktorí sú špeciálne vyškolení v oblasti obchodovania s ľuďmi. Prehľad prípadov obchodovania s ľuďmi za účelom pracovného vykorisťovania spracovaný národnou jednotkou zachytáva obdobie rokov 2018 až 2022.

Na posilnenie spolupráce a zvýšenie možnosti identifikácie obetí obchodovania s ľuďmi sú od roku 2013 uzatvorené dohody medzi Ministerstvom vnútra SR a Národným inšpektorátom práce a medzi Ministerstvom vnútra SR a Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny, v zmysle ktorých sú vykonávané pravidelné spoločné kontroly podnikateľských subjektov. Za Ministerstvo vnútra SR sa výkonu kontrol zúčastňujú príslušníci národnej jednotky a príslušníci príslušných riaditeľstiev hraničnej a cudzineckej polície úradu hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru

¹⁴ <https://www.ilo.org/global/standards/subjects-covered-by-international-labour-standards/forced-labour/lang-en/index.htm> zo dňa 20.09.2022

(ďalej len „ÚHCP PPZ“). Počas vykonávania kontrol podnikateľských subjektov sa príslušníci Policajného zboru zameriavajú aj na vyhľadávanie a identifikáciu obetí trestného činu obchodovania s ľuďmi v zmysle § 179 Trestného zákona. V rámci činnosti Policajného zboru sa na vykonávaní kontrol podnikateľských subjektov zúčastňujú aj príslušníci jednotlivých krajských riaditeľstiev Policajného zboru, a to v súlade s ustanoveniami § 2 a § 3 zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov a ustanovením § 68 ods. 6 zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o službách zamestnanosti“). Z dôvodu skvalitnenia zberu informácií z vykonaných súčinnostných kontrol, ako aj z dôvodu posilnenia identifikácie zahraničných obetí obchodovania s ľuďmi bol dňa 18.6.2015 vydaný pokyn ÚHCP PPZ č. 22/2015 o poskytovaní informácií a údajov zo súčinnostných kontrol podnikateľských subjektov vykonávaných s inšpektorátmi práce, na základe ktorého majú všetky útvary ÚHCP PPZ povinnosť zasielať národnej jednotke informácie o vykonaných kontrolách v súčinnosti s inšpektorátmi práce. Národná jednotka zabezpečuje zber informácií z vykonaných kontrol, pričom jednou zo sledovaných oblastí je aj identifikácia obetí obchodovania s ľuďmi (aj z radov cudzincov). Výsledky z vykonaných kontrol sú každoročne zasielané národnému koordinátorovi pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi v dokumente s názvom „Súhrnné informácie o vykonaných súčinnostných kontrolách podnikateľských subjektov“ a zároveň sú poskytované aj Národnému inšpektorátu práce ako podklad do Informatívnej správy o vyhľadávaní a potieraní nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania.

Tabuľka č. 1

Rok	Počet skontrolovaných subjektov	Počet skontrolovaných fyzických osôb	Počet subjektov, ktoré porušili zákon¹⁵	Počet nelegálne zamestnávaných osôb
2018	332	2975 z toho 1727 občanov SR a 1248 cudzincov	34	240 z toho 36 občanov SR 204 cudzincov
2019	291	2183 z toho 11331 občanov SR a 852 cudzincov	49	234 z toho 44 občanov SR 190 cudzincov
2020	81	1386 z toho 803 občanov SR a 583 cudzincov	16	195 z toho 18 občanov SR a 177 cudzincov
2021	99	1013 z toho 607 občanov SR a 406 cudzincov	16	87 z toho 40 občanov SR a 47 cudzincov

¹⁵ zákon č. 82/2005 Z. z. o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov

2022	150	863 z toho 550 občanov SR a 313 cudzincov	9	50 z toho 21 občanov SR a 29 cudzincov
------	-----	--	---	--

Tabuľka č. 1 poskytuje prehľad o súhrne vyššie popísaných kontrol, na ktorých sa zúčastnili príslušníci Policajného zboru.

SR sa každoročne zapája aj do spoločných akčných dní (ďalej len „SAD“) vykonávaných pod záštitou EUROPOL-u a FRONTEX-u, ktoré sú zamerané na odhaľovanie obchodovania s ľuďmi. V období rokov 2019 – 2022 sa realizovali SAD so zameraním sa na odhaľovanie obchodovania s ľuďmi za účelom nútenej práce, ktoré vykonali príslušníci ÚHCP PPZ a inšpektorátov práce. Výsledkom SAD za roky 2019 – 2022 bolo 153 kontrolovaných subjektov, 1869 kontrolovaných osôb, z ktorých bolo 750 cudzincov. Z celkového počtu kontrolovaných osôb bolo 103 osôb nelegálne zamestnávaných.

Počas výkonu súčinnostných kontrol a SAD nebola identifikovaná obeť obchodovania s ľuďmi.

3.1.1. Modus operandi v prípadoch obchodovania s ľuďmi za účelom pracovného vykorisťovania

Rok 2018

V roku 2018 bolo začaté trestné stíhanie v 1 prípade pracovného vykorisťovania. Páchateľ sa dopustil trestného činu tým, že od letných mesiacov roka 2016 z okresu Spišská Nová Ves zlákal minimálne tri osoby na finančne výnosnú prácu v Spojenom kráľovstve Veľkej Británie a Severného Írska (ďalej len „UK“). Taktiež im mala byť zabezpečená doprava, ubytovanie a strava za bližšie neurčených a nedohodnutých finančných podmienok. Potom čo tieto osoby s podmienkami ponúkanej práce súhlasili, páchateľ zabezpečil rôznym spôsobom ich prepravu do UK, do mesta Stoke-on-Trent, kde ich ubytoval vo svojom dome, bez možnosti voľného pohybu. Obete boli držané pod záväzkom splatenia vzniknutého dlhu a boli nútené neustále pracovať bez akejkoľvek pracovnej zmluvy v rôznych odvetviach (mäso výroba, stavebníctvo) viac ako 12 hodín denne počas celého kalendárneho týždňa, pričom celú mzdu za vykonanú prácu si nechával páchateľ pre vlastnú potrebu.

Rok 2019

V roku 2019 bolo identifikovaných 6 obetí pracovného vykorisťovania v prípade, ktorý je vyšetrovaný v rámci spoločného vyšetrovacieho tímu (ďalej len „SVT“) s UK, pričom organizovaná skupina 5 slovenských občanov (2 muži a 3 ženy) lákala zraniteľné osoby v zlej sociálnej a finančnej situácii, najmä z oblasti východného Slovenska prevažne osobným kontaktom na finančne výnosnú prácu v reštauráciách v UK so sľubovaným zárobkom minimálne 400 britských libier týždenne. Členovia organizovanej skupiny následne zabezpečili prevoz osobnými motorovými vozidlami alebo leteckou dopravou do UK, ubytovanie a prácu pre poškodených. Poškodení boli nútení záväzkom splatenia dlhu za sprostredkovanie práce, zabezpečenie ich prepravy do UK a ubytovania odovzdávať zarobené peniaze páchateľom. Za prácu dostávali od páchateľov iba 20 britských libier týždenne a zvyšné peniaze si ponechávali páchatelia pre vlastnú potrebu. Organizovaná skupina takto slovenských mužov vo veku 24 – 51 rokov vykorisťovala od roku 2013. Identifikovaných bolo aj 15 slovenských obetí pracovného vykorisťovania v prípade, ktorý je vyšetrovaný v rámci SVT s UK. Organizovaná skupina páchateľov pozostávajúca najmenej zo 4 členov zlákala prevažne osobným kontaktom v období rokov 2007 – 2017 za účelom dobrého

zárobku v UK 15 poškodených slovenských občanov (13 mužov a 2 ženy) vo veku od 19 do 25 rokov. Pri nábore sa zameriavali na osoby v zraniteľnom postavení z hľadiska ich zlej sociálnej a finančnej situácie. Poškodeným bola prisľúbená výnosná práca v UK za bližšie neurčených a nedohodnutých finančných podmienok. Poškodení boli následne prepravení autobusovou dopravou alebo letecky na územie UK, kde im boli odobraté doklady, zriadené účty v bankách, pričom kartami od účtov disponovali páchatelia a boli nútení pracovať na autoumyvárňach a v továrni na výrobu matracov 18 až 22 hodín denne, sedem dní v týždni, pričom za vykonanú prácu im nebola páchatelmi vyplácaná žiadna mzda.

V r. 2019 bol vyšetrovaný aj jeden prípad pracovného vykorisťovania 21-ročného slovenského občana v UK, ktorý mal byť však vykorisťovaný ešte v období rokov 2007-2013. Tento mladý muž bol zlákaný s ponukou lukratívnej práce v UK, kde mu po príchode bol odobratý občiansky preukaz, páchatel mu vybavil zriadenie účtu v banke a zamestnanie, pričom celú jeho mzdu, ktorá sa týždenne pohybovala od 150 do 300 britských libier si ponechával pre vlastnú potrebu a poškodenému vyplácal iba 10 britských libier týždenne. Páchatel ho ubytoval vo svojej garáži bez vykurovania a bez možnosti vykonávania základných hygienických potrieb.

Rok 2020

V roku 2020 bolo zaznamenaných niekoľko individuálnych prípadov a dva veľké prípady, v ktorých boli obeť vykorisťované ešte v rokoch 2006 – 2017.

Jeden z prípadov je vyšetrovaný v rámci SVT s UK, v ktorom bolo v roku 2020 vznesené obvinenie dvom páchatelom, jednému slovenskému štátnemu príslušníkovi a jednému štátnemu príslušníkovi Poľska. V rámci uvedeného prípadu bolo identifikovaných v roku 2020 ďalších 17 obetí, ktoré boli zlákané členmi organizovanej skupiny prevažne osobným kontaktom na výnosnú prácu v UK za bližšie neurčených a nedohodnutých podmienok. Páchatelia v tomto prípade zneužili ich zraniteľné postavenie z hľadiska ich zlej sociálnej a finančnej situácie. Následne boli obeť prepravené autobusovou alebo leteckou dopravou do UK. Po príchode im boli odobraté osobné doklady pod zámienkou vybavenia zamestnania, boli im zriadené účty a karty v bankách, ku ktorým obeť nemali prístup a disponovali nimi páchatelia. Obeť boli nútené pracovať na auto umyvárni a v továrni na výrobu matracov 18 – 22 hodín denne, sedem dní v týždni, pričom za odvedenú prácu im nebola vyplácaná žiadna mzda. Organizovaná skupina nútila svoje obeť pracovať na odpracovanie si dlhu za dopravu, ubytovanie a stravu, čím si ich zaviazali dlžníckym vzťahom a obeť boli nútené záväzkom splatenia vzniknutého dlhu pracovať bez nároku na odmenu. Osobné údaje obetí boli zneužitú aj k daňovým a iným ekonomickým podvodom na území UK.

V druhom veľkom prípade s miestom vykorisťovania v UK boli dve mužské obeť vykorisťované veľmi podobným modus operandi ako v predchádzajúcom prípade v rokoch 2013 - 2015, kedy boli pod zámienkou lukratívnej práce zlákaní do Veľkej Británie, po prevoze ubytovaní vo veľmi zlých hygienických podmienkach a po odobratí osobných dokladov prinútení pracovať vo fabrike na spracovanie hydiny, v autoumyvárni, vo fabrike na výrobu malinoviek alebo výrobu polystyrénu niekedy aj 7 dní v týždni 12 – 16 hodín denne. Celú ich mzdu si ponechávali páchatelia a obeť držali núteným záväzkom neexistujúceho dlhu po celý čas v UK, pričom osobné doklady obetí boli zneužitú na nákup rôznej elektroniky, za ktorú páchatelia nikdy nezaplatili. V jednotlivých individuálnych prípadoch bol modus operandi vykorisťovania obetí v UK znovu veľmi podobný. Obeť boli nútené pracovať vo fabrike na spracovanie potravín a vykonávať rôzne práce okolo domu a v záhrade. Pri jednej obeť páchatelia navyše v jej mene požiadali o vyplácanie dostupných sociálnych dávok, ktoré si ponechávali pre seba. Táto obeť bola zo svojej situácie vyslobodená vďaka policajnej razii. Ďalšia z obetí bola prevzatá do starostlivosti vo veľmi zlom psychickom

stave po tom, ako ju našli dezorientovanú a hladnú na ulici, podľa všetkého bola vykorisťovaná v autoumyvárni. Obeť sa vrátila na Slovensko v rámci asistovaného dobrovoľného návratu.

V roku 2020 bol taktiež vyšetrovaný jeden prípad pracovného vykorisťovania s miestom vykorisťovania v Nemecku, pričom obeť bola páchatelom v roku 2019 pod zámienkou vybavenia lukratívnej práce v Nemecku uvedená do omylu, kde jej po príchode do Nemecka boli odobraté osobné doklady a bankomatová karta od účtu a prostredníctvom pracovnej agentúry bola obeť zamestnaná v rôznych spoločnostiach, pričom celú jej mzdu si ponechával bez bližšieho vysvetlenia páchatel. Obeti sa vyhrážal fyzickým násilím, pričom ju asi trikrát fyzicky napadol, prinútil ju na svoje osobné doklady vybrať na splátky mobilný telefón, pričom obeť tak konala hlavne zo strachu o svoj život a zdravie. Páchatel obeť týmto spôsobom vykorisťoval po dobu najmenej šiestich mesiacov.

Jedna obeť bola vykorisťovaná v Írsku, kam odišla za vidinou lepšie platenej práce, aby mohla posilať domov finančné prostriedky. Mzdu za prácu v továrni na kurence nedostávala a páchatelia ho zastrašovali, že ho predajú na orgány. Tejto obeti pomohla cudzia osoba v spolupráci so zastupiteľským úradom.

Jeden prípad cudzinca s podozrením na pracovné vykorisťovanie sme zaznamenali aj na Slovensku. Išlo o čínskeho štátneho príslušníka, ktorý bol zamestnaný v čínskej reštaurácii a jeho prvoradým cieľom bolo finančne zabezpečiť rodinu v Číne. Jeho životné podmienky boli nevyhovujúce, nedostával mzdu a zamestnávateľ na neho pôsobil zastrašovaním a vzbudzovaním strachu. Čínska komunita na Slovensku je veľmi uzatvorená, preto je náročné v tejto komunite identifikovať obeť obchodovania s ľuďmi.

Rok 2021

V roku 2021 bolo začaté vyšetrovanie štyroch prípadov pracovného vykorisťovania, v rámci ktorých vystupovalo spolu 5 mužských obetí, slovenských občanov vykorisťovaných v Českej republike, Nemecku a na Slovensku.

Vo vyšetrovanom prípade pracovného vykorisťovania v Nemecku bol s príslubom práce zlákaný a následne osobným motorovým vozidlom prevezený 44-ročný muž. Páchatel ho ubytoval v byte bez možnosti ho opustiť, pod zámienkou hľadania práce mu boli odobraté doklady, čo v obeti po týždni vzbudilo obavu, telefonicky sa kontaktovala so slovenským veľvyslanectvom v Berlíne a následne bol vyslobodená nemeckou políciou. Obeť sa obávala, že ju páchatelia chcú vykorisťovať nielen na nútenú prácu, ale aj nedobrovoľné odobratie orgánov.

Pri pracovnom vykorisťovaní v Českej republike boli traja slovenskí občania zlákaní v rómskej osade v Trebišove pod príslubom dobre platenej práce. Páchatel ich následne zamestnal v stavebníctve, obmedzoval ich na pohybe zamykaním na ubytovni, poskytoval im iba jednoduchú stravu bez zabezpečenia pitného režimu, ktorý si zabezpečovali pitím z kohútika na WC. Ich zárobok si páchatel ponechával pre vlastnú potrebu a voči obetiam používal násilie, či hrozbu takéhoto násilia.

Obeťou vo vyšetrovanom prípade pracovného vykorisťovania v SR bol 33-ročný muž z okresu Kežmarok. S príslubom finančného zisku bol páchatelom zlákaný a následne po dobu asi 5 rokov vykonával nútenú prácu formou pasenia dobytku na rôznych salašoch na východnom a strednom Slovensku bez uzatvorenej pracovnej zmluvy. Páchatelom mu počas celého obdobia nebola vyplácaná sľúbená mzda a v prípade, ak sa vzoprel, bol páchatelom fyzicky napadnutý, alebo bola voči nemu použitá hrozba fyzického násilia. Vyslobodil sa vlastnými silami, útekom.

V roku 2021 bol vyšetřovaný len jeden nový prípad obchodovania s ľuďmi za účelom nútenej práce s prepojením na UK. Vo vyšetřovaní začatom ešte v roku 2018 formou SVT s UK pod názvom TENYCAPE je stíhaná organizovaná skupina. Vo februári 2021 bolo vznesené obvinenie ôsmym páchatelom - slovenským občanom (5 mužov a 3 ženy).

Rok 2022

V roku 2022 bolo začaté vyšetřovanie v 5 prípadoch pracovného vykorisťovania, pričom jeden z nich mal aj prvky núteneho žobrania. V rámci týchto prípadov bolo spolu identifikovaných 14 mužských obetí. Krajina vykorisťovania je vo všetkých prípadoch Nemecko.

Podozrivými v prvom prípade je manželský pár pochádzajúci z okresu Prešov, ktorý v rokoch 2020 a 2021 oslovoval obeť pochádzajúce zo slabších sociálnych pomerov z okresov Prešov a Sabinov. Manželský pár sľuboval obetiam dobre platenú prácu v Nemecku, kde vycestovali spoločne so svojimi rodinami, pričom cestovali prevažne vlakom do Českej republiky, odkiaľ boli osobnými motorovými vozidlami, zabezpečenými manželským párom, odvážaní do mesta Greiz v Nemecku. Rodiny boli ubytované v bytovom dome, kde im boli odobraté doklady a rodné listy detí za účelom vybavenia sociálnych dávok, ako aj pracovných zmlúv, ktoré ani jeden z nich osobne nepodpísal a neoboznámil sa s ich obsahom. Muži z jednotlivých rodín, pod hrozbou fyzického násillia, ako aj hrozby, že ostanú so svojimi rodinami na ulici, boli nútlení pracovať na rôznych stavbách v Nemecku, pričom všetky takto zarobené peniaze za odrobenú prácu inkasoval manželský pár. Taktiež nahlásením maloletých rodinných príslušníkov poškodených mužov v Nemecku, si manželský pár ponechával peňažné dávky poskytované nemeckými štátnymi orgánmi.

V druhom prípade doposiaľ neznámy páchatel vykorisťoval obeť - muža pochádzajúceho z okresu Revúca a to tak, že ho pod zámienkou zlepšenia života vyviezol motorovým vozidlom do Nemecka. Tam ho ubytoval vo svojom byte a následne s použitím násillia ho nútíl žobrať za každého počasia od skorých ranných hodín až do večera. Páchatel určoval miesto žobrania, kontroloval ho a následne ho každý večer odviezol späť do bytu, kde bol zamknutý a nemohol nikam odísť. Po istej dobe páchatel obeti našiel prácu v spoločnosti, kde pracoval za pásom a pod hrozbou násillia odovzdával páchatelovi všetky zarobené peniaze. Obeti sa podarilo utiecť vlastnými silami a vlakom sa vrátila na Slovensko.

V ďalšom prípade pracovného vykorisťovania obeť - muž z okresu Levice, ktorý sa nachádzal v zlej sociálnej a ekonomickej situácii, v mesiaci marec 2022 reflektoval na ponuku páchatelov na výhodne platené stavebné práce v meste Nitra. Pri preprave osobným motorovým vozidlom bol uvedený do stavu bezbrannosti podávaním alkoholických nápojov. Cieľovou krajinou bolo Nemecko. Páchatelia mu odobrali doklady a mobilný telefón, aby nemohol utiecť a kontaktovať rodinu a známych. Zároveň obmedzovali jeho osobnú slobodu, pohyb mu bol umožnený len v sprievode. Páchatelia mu založili účet v banke, na ktorý bola vyplácaná mzda za výkon činnosti baliča cez sprostredkovateľskú agentúru v Nemecku, a to až do konca mesiaca máj 2022, kedy ho previezli späť na Slovensko. Bankomatovou kartou k účtu disponovali len páchatelia.

V štvrtom začatom prípade pracovného vykorisťovania sa páchatelia dopustili trestného činu tým, že v mesiaci máj roku 2019 do polovice mesiaca marec 2020 v meste Košice a na iných miestach, uviedli pod zámienkou výhodnej práce v Nemecku do omylu minimálne štyri osoby. Obete boli prevezené do mesta Norimberg v Nemecku, kde im boli zobraené doklady, prostredníctvom ktorých im boli zriadené účty, pričom bankomatové karty si nechali páchatelia. Páchatelia držali obeť v zamknutých izbách rodinného domu a pod hrozbou fyzického násillia, ako aj použitím fyzického násillia ich mali nútíl pracovať šesť až sedem dní v týždni, pričom mzdu im vôbec nevyplácali a celú si ponechávali.

V poslednom začatom prípade pracovného vykorisťovania doposiaľ neznámy páchateľ vykorisťoval 4 mužov. Traja z nich pochádzajú z okresu Šaľa a jeden z okresu Revúca. Páchateľ obeť zlákal pod zámienkou nájdania si dobre platenej práce vyviezol ich do Nemecka, kde im v byte odobral osobné doklady. Obete boli v byte, kde ich v Nemecku ubytoval, zavreté bez možnosti ho opustiť. Nakoľko celá táto situácia vzbudila u obetí podozrenie z toho, že sa stali obeťami obchodovania z ľuďmi, 3 z nich odišli z Nemecka jednotlivito a 1 z nich kontaktoval slovenské zastupiteľstvo v Berlíne, ako aj políciu a títo mu pomohli na Slovensko sa vrátiť.

Tabuľka č. 2

Rok	Celkový počet identifikovaných obetí		Počet formálne identifikovaných obetí POLÍCIOU		Počet obetí pracovne vykorisťovaných	
2018	56	22 mužov	46	16 mužov	6	6 mužov
		34 žien		30 žien		0 žien
2019	66	35 mužov	52	29 mužov	34	28 mužov
		31 žien		23 žien		6 žien
2020	62	27 mužov	54	22 mužov	26	21 mužov
		35 žien		32 žien		5 žien
2021	43	20 mužov	35	15 mužov	17	13 mužov
		23 žien		20 žien		4 žien
2022	58	23 mužov	45	18 mužov	30	23 mužov
		35 žien		27 žien		7 žien
SPOLU za sledované obdobie	285	127 mužov	232	100 mužov	113	91 mužov
		158 žien		132 žien		22 žien

Spoločné znaky vyšetrovaných prípadov obchodovania s ľuďmi za účelom pracovného vykorisťovania

Prípady pracovného vykorisťovania sa vyskytovali hlavne na území UK, avšak od roku 2021, v dôsledku vystúpenia UK z Európskej únie, prišlo k citeľnému poklesu novo identifikovaných obetí vykorisťovaných v UK a novou preferovanou krajinou pracovného vykorisťovania sa stalo Nemecko, nasleduje Česká republika a SR.

Nábor obetí vykonávali náborári v SR alebo priamo v krajine vykorisťovania. Obete lákali cudzí ľudia alebo ich známi, či príslušníci širšej rodiny. Potenciálne obeť boli oslovené s ponukou výhodnej práce v zahraničí, zabezpečením ubytovania a stravy.

Obeťami v prípadoch pracovného vykorisťovania sú vo väčšine prípadov muži, ktorí sa prijatím lukratívnej pracovnej ponuky snažia vyriešiť svoje existenčné a finančné problémy. Z pohľadu národnej jednotky je možné konštatovať, že vo väčšine prípadov obchodovania s ľuďmi za účelom pracovného vykorisťovania sa jedná o prípady, v ktorých sú obeťami ako aj páchateľmi Rómovia, aj keď evidujeme prípady, ktoré sa týkajú majoritného obyvateľstva. Množstvo obetí pochádza

z osád, kde žijú vo svojej komunite, na okraji spoločnosti v zlých sociálnych a rodinných pomeroch. Väčšinou ide o osoby z najnižších sociálnych vrstiev, ktorí sú náchylní na vonkajšie podnety, veľmi ľahko ovplyvniteľní, neskúsení. Pri obetiach, ktoré ukončili len základnú školskú dochádzku evidujeme, že tieto obe nevedia čítať a písať (väčšinou sa sú to Rómovia) Z uvedeného dôvodu je pre páchatel'ov ľahké takéto osoby získať a zlákať na prácu, nakoľko je pre nich extrémne ťažké sa zamestnať. V prípadoch stredoškolačkov (vyššie vzdelaných) môže ísť aj o osoby, ktoré sú ešte neskúsené, a ktoré zvyknú ľahšie akceptovať ponuku dobre platenej práce.

Po pricestovaní do zahraničia sú obetiam odobraté doklady s klamlivým vysvetlením, že im je potrebné vybaviť poistenie, bankový účet, pracovné povolenie a následne je obetiam buď sprostredkované zamestnanie prostredníctvom pracovných agentúr v sieti legálnych výrobných prevádzok, prevádzok na spracovanie mäsa, na staveniskách, v auto umyvárňach, v reštauračných prevádzkach alebo vykonávajú rôzne domáce práce. Doklady sú im zvyčajne zadržované po celú dobu vykorisťovania. Podozrivé osoby pomôžu obetiam s vybavením všetkých potrebných formalít súvisiacich s ich vycestovaním, zabezpečia im prepravu (zvyčajne automobilom, menej často autobusom alebo letecky), následné ubytovanie v zahraničí, založenie účtu v cieľovej krajine, pričom bankové karty od založených účtov, kam je obetiam vyplácaná mzda, si ponechajú páchatelia. Obete pracovného vykorisťovania sa v snahe o zabezpečenie si práce a stabilného príjmu svojou neznalosťou, dôverčivosťou a naivitou dostávajú do moci obchodníkov, ktorí ich následne vyhrážkami, hrozbou fyzického násillia, fyzickým, ako aj psychickým násillím vykorisťujú bez nároku na odpracovanú mzdu. Obete za svoju prácu nedostávajú žiadne peniaze alebo dostávajú iba malú sumu, so zvyškom ich mzdy disponujú páchatelia prostredníctvom fikcie dlhu. Páchatelia v týchto prípadoch navyše zneužívajú sociálny systém cieľovej krajiny na poberanie rodinných prídavkov na deti, ktoré páchatelia využívajú pre vlastnú potrebu.

Obete pracovného vykorisťovania sú vo väčšine prípadov oslobodené zásahom polície.

Sumarizáciou spoločných znakov poškodených z vyšetrovaných prípadov obchodovania s ľuďmi za účelom pracovného vykorisťovania je možné uviesť najčastejšie charakteristické črty:

- mentálna zaostalosť,
- neskúsenosť,
- závislosť na rôznych omamných a psychotropných látkach,
- nemajetnosť.

Medzi spoločnými znakmi prostriedkov z vyšetrovaných prípadov obchodovania s ľuďmi za účelom pracovného vykorisťovania patrí:

- obmedzovanie osobnej slobody,
- donútenie vykonávať fyzickú prácu pod hrozbou násillia, prípadne vyhrázaním sa fyzickou likvidáciou, ako ja vyhrázaním sa ublížením na zdraví príbuzným.

Pri vyšetrovaní zločinu obchodovania s ľuďmi sa prihliada na to, aby v danom prípade boli naplnené všetky znaky skutkovej podstaty zločinu obchodovania s ľuďmi tak, ako je to uvedené v § 179 Trestného zákona.

Dôvody, prečo sa niektoré prípady pracovného vykorisťovania neriešili ako trestný čin obchodovania s ľuďmi:

- poškodení nechceli vo veci vypovedať, usvedčiť páchatel'a, prípadne nechceli spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní;

- existencia slabej dôkaznej situácie, ktorou nemožno kvalifikovať trestný čin obchodovania s ľuďmi a vec je dokumentovaná ako napr. delikt nelegálneho zamestnávania prípadne, trestný čin neoprávneného zamestnávania, kupliarstva alebo v niektorých prípadoch aj ako prevádzčačstvo;
- nejednotný postup orgánov činných v trestnom konaní, prokuratúry a súdov;
- neschopnosť poškodených opísať skutok, prípadne ho zreprodukovať;
- ľahko sponchybniteľné výpovede obetí, ktoré sú na úrovni mentálnej retardácie.

Dozor nad dodržiavaním zákonnosti pred začatím trestného stíhania a v prípravnom konaní vykonáva prokurátor. Problematickou oblasťou sa javí neznalosť skutkovej podstaty trestného činu § 179 ods. 1 a trestného činu § 179 ods. 2 Trestného zákona. Dochádza však k tomu, že v prípade, ak je obzvlášť zraniteľnou obeťou dieťa, orgány činné v trestnom konaní sa pri klasifikácii skutku priklonia skôr k trestnému činu kupliarstva (§ 367 Trestného zákona) a nie k trestnému činu obchodovania s ľuďmi (§ 179 ods. 2 Trestného zákona). Pri vyšetrowaní trestného činu obchodovania s ľuďmi sa **musí** prihliadať na **všetky** 4 základné znaky skutkovej podstaty, a to je objekt, objektívna stránka, subjekt a subjektívna stránka, pritom je nevyhnutné si uvedomiť, že § 179 poskytuje dve samostatné skutkové podstaty, v § 179 ods. 1 je skutková podstata trestného činu obchodovania s ľuďmi na dospelosť a § 179 ods.2 je skutková podstata trestného činu obchodovania s ľuďmi na dieťať. Trestný čin obchodovania s ľuďmi je dokonaný naplnením niektorej z uvedených foriem konania. Dosiachnutie účelu nie je potrebné. Zákonným znakom tohto trestného činu nie je to, že páchatel sa tým obohatí. Vo vzťahu k dieťaťu je akýkoľvek súhlas dieťaťa irelevantný. Dieťa nie je dostatočne rozumovo a duševne vyzreté a nie je plne spôsobilé na právne úkony.

Medzi možnosti riešenia problematických oblastí z pohľadu Generálnej prokuratúry SR patria hlavne školenia, odborné prednášky, právne a pracovné semináre pre justíciu. Znenie skutkovej podstaty trestného činu podľa § 179 v Trestného zákona je stanovená zrozumiteľne. Potrebná je však znalosť problematiky. Zo strany prokuratúry nie je evidovaný problém v prípade vyšetrowania trestnej činnosti.

3.2. Rozsudky súdov SR k obchodovaniu s ľuďmi za účelom nútenej práce

Okresný súd v Galante v roku 2018 vydal rozsudok, ktorý sa týkal spáchania trestného činu obchodovania s ľuďmi za účelom nútenej práce. Skutkové okolnosti spočívali v zlákani 2 osôb z nižšej sociálnej vrstvy a v zlej sociálnej situácii na dobre platenú prácu v UK. Po príchode do krajiny boli poškodení zamestnaní cez pracovnú agentúru a pracovali 8 až 15 hodín denne 6 - 7 dní v týždni, pričom celý zárobok odovzdávali odsúdenému zo strachu pred jeho povýšeneckým a agresívnym správaním. Ten im zobral celý zárobok pod zámienkou použitia jeho časti na ubytovanie a stravu a vyplatenia zvyšku pri odchode domov, k čomu však nikdy nedošlo. Odsúdený sa dopustil zločinu obchodovania s ľuďmi podľa § 179 ods. 1 Trestného zákona. Súd mu za to **uložil trest odňatia slobody vo výške 36 mesiacov s podmiennečným odkladom výkonu trestu a skúšobnou dobou s probačným dohľadom v trvaní 30 mesiacov.** U odsúdeného súd pristúpil k mimoriadnemu zníženiu trestu pod dolnú hranicu trestnej sadzby podľa § 39 ods. 2 písm. b). Súčasne bral do úvahy, že sa priznal k spáchaniu trestného činu a úprimne ho oľutoval. Súd uložil povinnosť odsúdenému osobne sa ospravedlniť poškodeným. Okrem toho však súd vo svojom rozsudku nezmenil nárok poškodenej na náhradu škody, nakoľko nebol riadne uplatnený. Rozsudok neobsahuje odôvodnenie podľa § 172 ods. 2 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný poriadok“)¹⁶.

¹⁶ Sumarizácia a analýza rozsudkov súdov Slovenskej republiky týkajúcich sa trestných činov obchodovania s ľuďmi za roky 2015-2020, str. 25, Rozsudok Okresného súdu v Galante so spisovou značkou 2T/4/2018, dátum vydania: 4.09.2018

Okresný súd vo Veľkom Krtíši v roku 2019 vydal rozsudok, kde skutkové okolnosti spočívali v zneužití zlej sociálnej situácie poškodených a ich nalákání na prácu v UK kde boli vykorisťovaní. Odsúdení im zabezpečili letenky, potrebné doklady, ubytovanie a vo väčšine prípadov aj prácu, avšak odsúdení si ponechávali platobné karty k ich účtom a poškodeným dávali v priemere 30,- eur na týždeň s tým, že zvyšok ich zárobku im vyplatia pri ceste domov. K tomu však nikdy nedošlo a poškodení boli nútení sa od odsúdeného odsťahovať v čase jeho neprítomnosti. V niektorých prípadoch poškodeným prácu nenašli a využívali ich na domáce práce, boli držaní v dome násilím a nedostávali žiadnu mzdu. Odsúdení (2 muži) sa dopustili zločinu obchodovania s ľuďmi podľa § 179 ods. 1, ods. 3 písm. d) Trestného zákona. Prvej odsúdenej osobe bol uložený trest odňatia slobody vo výške 36 mesiacov a druhej osobe vo výške 30 mesiacov. **Obom odsúdeným bol výkon trestu podmienene odložený so skúšobnou dobou a probačným dohľadom v trvaní 5 rokov.** Odsúdení sa ku skutku priznali, a preto sa súd pri ďalšom dokazovaní zamerával len na druh a výšku trestu. U oboch odsúdených boli uplatnené poľahčujúce okolnosti, a síce, že sa k činu priznali, úprimne ho oľutovali a v minulosti viedli riadny život. U jedného z odsúdených súd zobral do úvahy priťažujúcu okolnosť, že trestný čin spáchal ako organizátor skupiny. Súd konštatoval, že pri prevahe poľahčujúcich okolností, ako tomu bolo i v tomto prípade, je možné znížiť hornú hranicu trestnej sadzby o 1/3, t. j. o 20 mesiacov. Súd tak mohol uložiť trest v rozmedzí 7 rokov až 10 rokov a 4 mesiace. Súd však dospel k záveru, že u odsúdených je možné pristúpiť k mimoriadnemu zníženiu trestu pod dolnú hranicu trestnej sadzby podľa § 39 ods. 1 Trestného zákona. Súd pri výmere trestu prihliadol najmä na priznanie odsúdených a dospel k záveru, že odsúdení svojim postojom významne prispeli k objasneniu trestnej činnosti, a tým súdu ušetrili značné dokazovanie. Ďalším dôvodom na zníženie trestnej sadzby bola aj skutočnosť, že ku skutkom došlo v období 2008 až 2010 a obžaloba bola podaná až v roku 2018, pričom odsúdení na tom nenesli vinu. Avšak najpodstatnejším dôvodom, pre ktorý súd považoval uloženú trestnú sadzbu za neprímerane prísnu, je zdravotný stav odsúdených. Oba boli preukázateľne zdravotne postihnutí, čo na jednej strane vizuálne verifikoval aj súd a zároveň doložili zdravotnými potvrdeniami. Podľa súdu by výkon trestu v ich prípade nemal ani tak výchovný charakter, ale len sankčný a navyše sa domnieva, že výkon trestu v tomto prípade by nebol humánny. Súd taktiež prihliadol na skutočnosť, že prvý odsúdený sa trestného činu dopustil na desiatich poškodených a druhý odsúdený sa dopustil spolupáchateľstvom skutku len u piatich poškodených, čo patrične zohľadnil rozdielnou výškou trestu. Súd tiež obom odsúdeným uložil povinnosť spočívajúcu v príkaze nepriblížiť sa k poškodeným na vzdialenosť menšiu ako 5 metrov. Nárok poškodených na náhradu škody súd odkázal na občianske súdne konanie z dôvodu, že výška škody nebola riadne zdokumentovaná, nie sú predložené žiadne potvrdenia a u niektorých poškodených bola výška škody menená. Nie sú uvedení zamestnávateľia, ktorí by potvrdzovali výšku škody. Dokazovanie v tejto časti by presiahlo rámec trestného konania a neúmerne by ho natiahlo¹⁷.

V roku 2021 Okresný súd Nové Zámky vydal rozhodnutie, ktorým schválil dohodu o vine a treste, čím bola uznaná vina odsúdených za spáchanie trestného činu obchodovania s ľuďmi za účelom nútenej práce. Obom páchatelom (muž a žena) bol uložený trest odňatia slobody v trvaní **36 mesiacov s podmienecným odkladom s probačným dohľadom v skúšobnej dobe v trvaní 42 mesiacov a zákazom kontaktu v poškodeným.** Skutkové okolnosti spočívali v zlákání 2 osôb bez zamestnania s využitím vytvorenia dôvery s odvolaním sa na otca jedného z poškodených. Poškodeným bola zabezpečená doprava do UK, kde v roku 2010 odleteli. Odsúdení si poškodených prevzali v UK, kde ich ubytovali, založili účty v banke. Bankomatovými kartami disponovali páchatelia. Poškodení pracovali v baliarni novín a neskôr aj v továrni na spracovanie hydiny 12 hodín denne. Mzda, ktorá im bola posielaná na účet bola páchatelmi odoberaná a používaná pre ich vlastnú spotrebu a poskytované poškodeným bolo len vreckové vo výške 5 až

¹⁷ Sumarizácia a analýza rozsudkov súdov Slovenskej republiky týkajúcich sa trestných činov obchodovania s ľuďmi za roky 2015-2020, str. 29, Rozsudok Okresného súdu Veľký Krtíš so spisovou značkou 10T/12/2018, dátum vydania 04.04.2019

10 libier týždenne. Uvedené časom jeden z poškodených namietal a odišiel od páchatel'ov. Druhý poškodený istý čas po jeho odchode ešte zotrval u páchatel'ov a pracoval v továrni. Časom aj druhý poškodený sa dožadoval odchodu, páchatelia mu zabezpečili letenky, avšak odpracované peniaze ani bankomatové karty mu neposkytli¹⁸.

Sumarizáciou a analýzou rozsudkov súdov SR týkajúcich sa trestných činov obchodovania s ľuďmi za roky 2015 – 2020¹⁹ sme dospeli k poznaniu, že až pri 77% všetkých odsúdených súdy použili ustanovenie o mimoriadnom znížení trestu, ktorým znížili výšku trestu pre odsúdených pod zákonom stanovenú trestnú sadzbu. Súčasťou zhrnutia v závere dokumentu je aj informácia, že aj napriek tomu, že pri 68% odsúdených (51 osôb) boli naplnené znaky kvalifikovanej skutkovej podstaty, len 8 osobám boli uložené tomu zodpovedajúce trestné sadzby, t. j. v rozmedzí 7 až 12 rokov podľa § 179 ods. 3 Trestného zákona. Monitorovacie mechanizmy, ktoré hodnotia SR v tejto oblasti, dlhodobo upozorňujú na neprimerane nízke tresty pre páchatel'ov obchodovania s ľuďmi, čo je v rozpore so závažnosťou páchania tejto trestnej činnosti. Zmena legislatívy upravujúca výšku trestnej sadzby v rámci základnej skutkovej podstaty a kvalifikovanej skutkovej podstaty trestného činu obchodovania s ľuďmi by mohla priniesť zlepšenie a posun v tejto oblasti.

V nadväznosti na stanoviská medzinárodných monitorovacích orgánov týkajúcich sa obchodovania s ľuďmi, ktoré poukázali na prílišnú zhovievavosť pri ukladaní trestov za tento trestný čin, Ministerstvo spravodlivosti SR spracovalo podrobnejšiu analýzu, z ktorej vyplynulo, že v praxi dochádza zo strany súdov k obchádzaniu trestnej sadzby, a to najmä mimoriadnym znižovaním trestov v súlade §39 Trestného zákona²⁰. Na základe preskúmaných spisov možno konštatovať, že vo väčšine prípadov páchatelia a obeť pochádzali z marginalizovaných rómskych komunit. Spoločensky ustálené etnické a rodové stereotypy by mohli byť jednou z hlavných príčin prílišnej zhovievavosti súdov voči páchatel'om pri ukladaní trestov. K zníženiu trestu a jeho podmienenému odkladu dochádza nezávisle od toho, či bolo obeťou dieťa, či došlo k použitiu násillia alebo naplneniu kvalifikovanej skutkovej podstaty. Pripravovaná novela Trestného zákona by mala reagovať na výhrady v súvislosti s ukladaním podmienených trestov za trestné činy obchodovania s ľuďmi na detských obetiach zvýšením dolnej hranice trestnej sadzby v §179 ods. 2 Trestného zákona na hranicu, ktorá aj po mimoriadnom znížení trestu z dôvodu uzavretia dohody o vine a treste (resp. vyhlásenia obžalovaného o vine) nedosiahne hranicu pre podmienený odklad výkonu trestu odňatia slobody. K ďalším krokom patrí pokračujúce vzdelávanie sudcov a sudkýň a ich scitlivovanie na danú problematiku. Prípadná špecializácia sudcov pre túto oblasť nie je v podmienkach SR reálna, a to z dôvodu malých súdnych okresov. Avšak reforma súdnej mapy by mala priniesť priestor aj na špecializáciu sudcov vo všeobecnosti.

3.3. Pracovné podmienky zamestnancov

Národný inšpektorát práce spracoval vo februári 2022 Súhrnnú správu z mimoriadnej úlohy č. 21 130 za rok 2021. Previerky v rámci mimoriadnej úlohy č. 21 130 boli zamerané na kontrolu dodržiavania základných povinností zamestnávateľa vyplývajúcich z pracovnoprávných vzťahov zamestnancov vykonávajúcich prácu na území SR v zmysle Zákonníka práce, týkajúcich sa najmä vzniku, zmeny a skončenia pracovnoprávných vzťahov, mzdových podmienok a pracovných podmienok zamestnancov vrátane pracovných podmienok osobitných skupín zamestnancov, a na kontrolu dodržiavania pracovných podmienok a podmienok zamestnávania vyslaných zamestnancov a cudzincov vykonávajúcich prácu na území SR. Súčasťou previerok bola aj kontrola

¹⁸ Rozsudok Okresného súdu Nové Zámky so spisovou značkou 2T/18/2021, dátum vydania 02.06.2021

¹⁹ Sumarizácia a analýza rozsudkov súdov Slovenskej republiky týkajúca sa trestných činov obchodovania s ľuďmi za roky 2015 – 2020 dostupná v dokumentoch na stiahnutie: <https://www.minv.sk/?informacne-centrum-na-boj-proti-obchodovaniu-s-ludmi-a-prevenciu-kriminality>

²⁰ Súd vzhľadom na okolnosti prípadu alebo vzhľadom na pomery páchatel'á má za to, že použitie trestnej sadzby ustanovenej týmto zákonom bolo pre páchatel'á neprimerane prísne.

dodržiavania zákazu nelegálneho zamestnávania podľa zákona č. 82/2005 Z. z. o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávani a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon 82/2005“). Pri výbere subjektov inšpektoráty práce vychádzali najmä z databázy tvorenej doposiaľ nevybavenými anonymnými oznámeniami a oznámeniami tretích osôb, z údajov poskytnutých Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny podľa zákona o službách zamestnanosti o zamestnávaní cudzincov na území SR, z databázy vyslaných zamestnancov oznámených Národnému inšpektorátu práce podľa zákona č. 351/2015 Z. z. o cezhraničnej spolupráci pri vysielaní zamestnancov na výkon prác pri poskytovaní služieb a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon 351/2015“), z informácií evidovaných v informačnom systéme ochrany práce a z iných relevantných informácií.

Pandémia ochorenia COVID-19 poznačila zistenia inšpekcie práce naprieč všetkými krajinami a sektormi podnikania. Nútené uzavretie prevádzok na jednej strane, či veľký výpadok zamestnancov na strane druhej spôsobil v roku 2021 narušenie trhu práce a vo veľkej miere úmyselné či neúmyselné poškodzovanie zamestnancov v ich nárokoch vyplývajúcich z pracovnoprávneho vzťahu. Ako bolo zistené vykonanými inšpekciami práce, mnohí zamestnávateľia v súčasnosti nedokážu realizovať svoje úlohy bez využívania práce cudzích štátnych príslušníkov, vo väčšine prípadov ide o manuálne a monotónne opakujúce sa práce ako sú napr. montážne činnosti na strojovej linke o ktoré už domáca pracovná sila nemá záujem. Chýbajúcu pracovnú silu na slovenskom pracovnom trhu nahrádza pracovná sila zo štátov mimo Európskej únie, najmä zo Srbska, z bývalých štátov Sovietskeho zväzu a posledné obdobie prudko narastajúci počet občanov Ukrajiny, najmä ktorým bolo poskytnuté dočasné útočisko. Podľa vyjadrení zamestnávateľov dodržanie všetkých postupov, povinností a zákonných lehôt pri zamestnávaní cudzincov z krajín mimo Európskej únie na slovenskom trhu práce je pre zamestnávateľa mimoriadne náročné a z tohto dôvodu využívajú služby agentúr dočasného zamestnávania a iných subjektov, ktoré im požadovanú pracovnú silu dodávajú. Legislatíva v oblasti zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín sa však stále viac otvára a prijímajú sa opatrenia na uľahčenie prístupu kvalifikovanej pracovnej sily z tretích krajín napríklad zjednodušením zamestnávania v nedostatkových profesiách v súlade s hospodárskymi záujmami SR alebo zavedením fast-track schémy na prilákanie vysokokvalifikovanej pracovnej sily a zamestnania vo vybraných profesiách udelením národných víz. Preto sa domnievane, že zamestnávateľia sa zapojením rôznych agentúr do procesu získavania a zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín snažia preniesť zodpovednosti vyplývajúce z plnenia pracovnoprávných vzťahov a prípadných postihov za porušenie podmienok stanovených zákonmi na tieto spoločnosti, a pracovnú silu využívajú iba ako službu poskytnutú formou rôznych obchodných zmlúv v zmysle Obchodného zákonníka. **K porušovaniu pravidiel zamestnávania cudzincov dochádza tak zo strany agentúr dočasného zamestnávania, ako aj zo strany spoločností vykonávajúcich zastrenú činnosť agentúry dočasného zamestnávania bez príslušného oprávnenia** (tzv. personálne agentúry), ktoré si zakladajú aj zahraničné filiálky, prenajímajú priestory spolu s montážnymi linkami vo výrobných spoločnostiach a obchádzajú aspoň jeden zo znakov definujúcich dočasné pridelenie. Slovenskí užívateľskí zamestnávateľia bez akéhokoľvek overenia legálnosti zamestnávania takto dodávaných zamestnancov resp. služieb len na základe ustanovenia v obchodnoprávnom vzťahu, kde dodávajúci subjekt pracovnej sily prehlasuje, že dodrží ustanovenia zákona 82/2005, spolupracujú s dodávateľmi pracovnej sily pre naplnenie svojich cieľov, nevedomujúc si svoju spoluzodpovednosť za takéto nelegálne zamestnávanie.

V zmysle § 29 zákona o službách zamestnanosti právnická alebo fyzická osoba môže vykonávať činnosť agentúry dočasného zamestnávania, len ak má na túto činnosť povolenie, vydané Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny, ktoré sa vydáva na dobu neurčitú. V zmysle § 21 ods. 4 zákona o službách zamestnanosti agentúra dočasného zamestnávania, ktorá vykonáva činnosť najmenej tri roky pred podaním žiadosti o udelenie prechodného pobytu na účel zamestnania

alebo pred podaním žiadosti o obnovenie prechodného pobytu na účel zamestnania, môže dočasne prideliť štátneho príslušníka tretej krajiny podľa § 21 ods. 1 písm. b) zákona o službách zamestnanosti na výkon práce k užívateľskému zamestnávateľovi v zamestnaní s nedostatkom pracovnej sily v kraji podľa [§ 12 písm. ae\)](#) uvedeného zákona. Agentúra dočasného zamestnávania nesmie štátneho príslušníka tretej krajiny podľa predchádzajúcej vety v rámci udeleného prechodného pobytu na účel zamestnania dočasne prideliť k inému užívateľskému zamestnávateľovi. Zoznam subjektov, ktorým bolo vydané povolenie na vykonávanie činnosti agentúry dočasného zamestnania je uvedený na stránkach www.upsrv.gov.sk ([Agentúry dočasného zamestnávania > ÚPSVaR \(gov.sk\)](#)).

Proces legalizácie zamestnávania cudzích štátnych príslušníkov je síce v niektorých prípadoch zdĺhavý, ale nie nemožný a ako je v predchádzajúcom odseku uvedené procesy sa neustále zjednodušujú. V praxi však prípadné odhalenie porušenia zákazu nelegálneho zamestnávania takouto agentúrou je pre zodpovedné osoby impulzom pre **výmaz tohto subjektu z obchodného registra a založenie nového subjektu, prípadne prevod zamestnancov na záložný subjekt paralelne založený spolu s pôvodným**, s rovnakým predmetom podnikania, ktorý pokračuje v rovnakých praktikách, čomu slovenská legislatíva nebráni a štatutári nie sú legislatívne postihnutí.

Skúsenosti z vykonaných inšpekcií práce poukazujú na vysoký podiel zistených prípadov cudzích štátnych príslušníkov zamestnaných v rozpore so slovenskou legislatívou na celkových počtoch nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania. Slovenskí zamestnávatelia hľadajú kreatívne riešenia, aby získali čo najviac zahraničných pracovníkov, a zároveň, aby to bolo pre nich ekonomicky výhodné. V súčasnej dobe zamestnávatelia cudzích štátnych príslušníkov našli aj iný spôsob ako obísť platnú legislatívu pri udeľovaní povolenia na pobyt. Zakladajú cudzím štátnym príslušníkom živnosti, čo je však v rozpore s platnými právnymi normami, a to z dôvodu, že tieto fyzické osoby využívajú na výkon závislej práce. **Proces zlegalizovania pobytu fyzickej osoby – občana tretej krajiny na účel zamestnania je veľmi náročný a zdĺhavý, avšak zapísanie takejto fyzickej osoby do živnostenského registra a zabezpečenie pobytu takejto osoby za účelom podnikania je jednoduchý a veľmi rýchly.** Na základe tejto skutočnosti sa vytrácajú zamestnávatelia cudzích štátnych príslušníkov, ktorí boli usadení mimo územia SR a prostredníctvom inštitútu vyslania dodávali pracovnú silu na SR. Poškodené nelegálne zamestnávané osoby, ktoré vykonávajú svoju činnosť **bez príslušného povolenia na zamestnanie**, sú následkom takéhoto nezodpovedného konania agentúr v spojení s vlastnou neznalosťou príslušných právnych predpisov SR upravujúcich legálnosť pobytu a zamestnávania, sú orgánmi cudzineckej polície administratívne vyhostované z územia SR. **Neznalosť právnych predpisov a jazyková bariéra** sú dôvodom, prečo sa cudzinci stávajú obeťou porušovania aj ich nárokov z pracovnoprávneho vzťahu.

Inšpekciami práce boli zistené porušenia povinností zamestnávateľov voči zamestnancom bez ohľadu na ich štátnu príslušnosť. Fyzické osoby kontrolované inšpekciou práce (občania SR aj cudzinci) si spravidla neboli vedomé porušovania právnych predpisov zo strany zamestnávateľa. Keďže však v niektorých prípadoch bola inšpekcia práce vykonaná **na základe anonymného podania, je možné, že v týchto prípadoch si niektorí zamestnanci uvedomovali existenciu svojich neuspokojených nárokov, avšak z dôvodu obavy o stratu zamestnania sa uspokojenia týchto nárokov snažili domôcť touto cestou.**

Neuspokojené nároky sa týkali najmä odmeňovania, dĺžky pracovného času a odpočinku, ku ktorej často chýbala relevantná evidencia, či čerpania dovolenky. Výkonmi inšpekcie práce však boli zistené aj porušenia zásady rovnakého odmeňovania za rovnakú prácu alebo prácu rovnakej hodnoty. Nevýhodnejším odmeňovaním z rôznych dôvodov boli poškodení tak občania SR, ako aj

štátni príslušníci tretej krajiny, ktorí však medzi poškodenými zamestnancami prevažovali. Ako bolo zistené inšpekciami práce, poškodenie nárokov z pracovnoprávných vzťahov sa týkalo nielen cudzincov prichádzajúcich na slovenský trh práce, ale aj vyslaných domácich zamestnancov, ktorých obdobie vyslania spadalo do obdobia kontrolovaného výkonom inšpekcie práce. Zamestnávateľa vysielajúci slovenských občanov na výkon prác v rámci poskytovania služieb do iného členského štátu Európskej únie neposkytli týmto zamestnancom, ktorých pracovné podmienky a podmienky zamestnávania sa v čase vyslania spravujú právom štátu, na ktorého územie sú zamestnanci vyslaní, mzdu vo výške zodpovedajúcej požiadavkám legislatívy hostiteľského štátu.

Vykonanými inšpekciami práce v rámci tejto mimoriadnej úlohy neboli zistené znaky alebo indície obchodovania s ľuďmi. Zároveň v rámci výkonov inšpekcie práce neboli zistené skutočnosti, na základe ktorých by vznikla potreba ich oznámenia orgánom činným v trestnom konaní. Zistené porušenia v oblasti mzdových nárokov zamestnancov boli postúpené príslušným pobočkám Sociálnej poisťovne na účely ďalšieho konania vo veci odvodov do Sociálnej poisťovne.

Kalendárny rok 2022 bol poznačený prebiehajúcim ozbrojeným konfliktom na území Ukrajiny, čo spôsobilo prílev utečencov z tohto územia na územie SR. Uznesením č. 144 z 28. februára 2022 vláda SR schválila návrh na vyhlásenie poskytovania dočasného útočiska podľa § 29 ods. 2 zákona č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov **štátnym občanom Ukrajiny a ich rodinným príslušníkom** v súvislosti s ozbrojeným konfliktom na Ukrajine, ktorý spôsobil hromadný prílev cudzincov na územie SR s účinnosťou od **1. marca 2022**. V súlade s § 23a ods. 1 písm. k) zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov **zamestnávateľ môže zamestnávať štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorému sa poskytlo dočasné útočisko. Štátny príslušník Ukrajiny s dokladom o tolerovanom pobyte na území SR sa môže na Slovensku zamestnať**, a to na základe uzatvorenej pracovnej zmluvy alebo niektorej z dohôd o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru, príp. môže byť dočasne pridelený na výkon práce k užívateľskému zamestnávateľovi. Napriek možnosti zamestnať štátnych príslušníkov Ukrajiny s poskytnutým dočasným útočiskom, stále pretrvávala aj tendencia štátnych príslušníkov tretích krajín o získavania oprávnenia na pobyt za účelom podnikania, ako dostupnejšieho povolenia z hľadiska dĺžky trvania jeho vybavenia. V súvislosti s využívaním pracovnej sily cudzincov bola identifikovaná potreba cielene preverovať legálnosť ich zamestnávania a dodržiavanie minimálnych zákonných požiadaviek na pracovné podmienky zamestnancov. **Orgány inšpekcie práce sa preto v rámci roka 2022 zameriavali na takéto kontroly v rámci dvoch mimoriadnych úloh.**

- Prvá bola zameraná na kontrolu dodržiavania zákazu nelegálneho zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín a prebehla v období od 1. marca 2022 do 31. mája 2022. V rámci nej sa venovala pozornosť aj kontrole dodržiavania zákazu nelegálneho zamestnávania samostatne zárobkovo činných osôb – štátnych príslušníkov tretích krajín (tzv. falošné živnosti) a tiež kontrole pracovných podmienok zamestnancov. Výsledky tejto úlohy: 274 výkonov inšpekcie práce v 247 kontrolovaných subjektoch, skontrolovaných bolo 714 fyzických osôb vykonávajúcich prácu na pracoviskách skontrolovaných subjektov. Zistených bolo 93 nedostatkov, v rámci ktorých bolo odhalených 35 zamestnávateľov, ktorí nelegálne zamestnávali 88 fyzických osôb (z toho 75 cudzincov).
- Druhá mimoriadna úloha zameraná na kontrolu dodržiavania zákazu nelegálneho zamestnávania a vybraných ustanovení pracovnoprávných predpisov pri zamestnávaní štátnych príslušníkov tretích krajín prebehla v období od 3. októbra 2022 do 30. 12. 2022. Jej výsledky zatiaľ neboli vyhodnotené.

Národná jednotka sa počas roka zúčastňuje súčinnostných kontrol podnikateľských subjektov spolu s inšpektorátmi práce a úradmi práce sociálnych vecí a rodiny. Kontroly sú realizované za účelom zabezpečenia regulácie a monitorovania podnikateľských oblastí, ktoré môžu byť dotknuté trestnou činnosťou obchodovania s ľuďmi za účelom nútenej práce, respektíve pracovného vykorisťovania. Napriek tomu, že pre príslušníkov národnej jednotky je hlavným cieľom uvedených kontrol identifikovať možné obete pracovného vykorisťovania, doposiaľ počas kontrol nebola identifikovaná žiadna obeť. Hlavné dôvody neúspešnej identifikácie sú z pohľadu národnej jednotky nasledovné:

- kontrolované osoby sú neprípustné otvorenej komunikácii, nakoľko z ich pohľadu je výhodnejšia situácia v ktorej sa nachádzajú, ako keby žili vo svojom pôvodnom postavení, a to bez práce a bez peňazí;
- kontrolované osoby nedôverujú uniformovaným zložkám a boja sa rozprávať;
- k informácii o tom, či bola osoba nelegálne zamestnaná (prvotný znak možného pracovného vykorisťovania) sa národná jednotka dostane už príliš neskoro (teda často až vtedy keď sa už osoba, cudzinec nenachádza na našom území). Dôvodom je, že rozhodnutie o tom či bol niekto nelegálne zamestnávateľ závisí na posudku od inšpektorátu práce pričom až na základe ich stanoviska, ako kontrolóra môže cudzinecká polícia začať konanie resp. národná jednotka vyšetrovanie. Proces rozhodnutia zvykne byť zdĺhavý;
- možný únik informácií o plánovanom výkone kontroly;
- predpokladáme že niektoré osoby môžu byť pracovne vykorisťované na nedostupných miestach, napríklad v uzavretých miestnostiach a budovách (na území Slovenska máme niektoré veľmi uzavreté komunity ako napríklad čínsku a vietnamskú, do ktorých je veľmi ťažké sa infiltrovať alebo od nich získať informácie).

3.4. Pomoc a podpora obetí obchodovania s ľuďmi

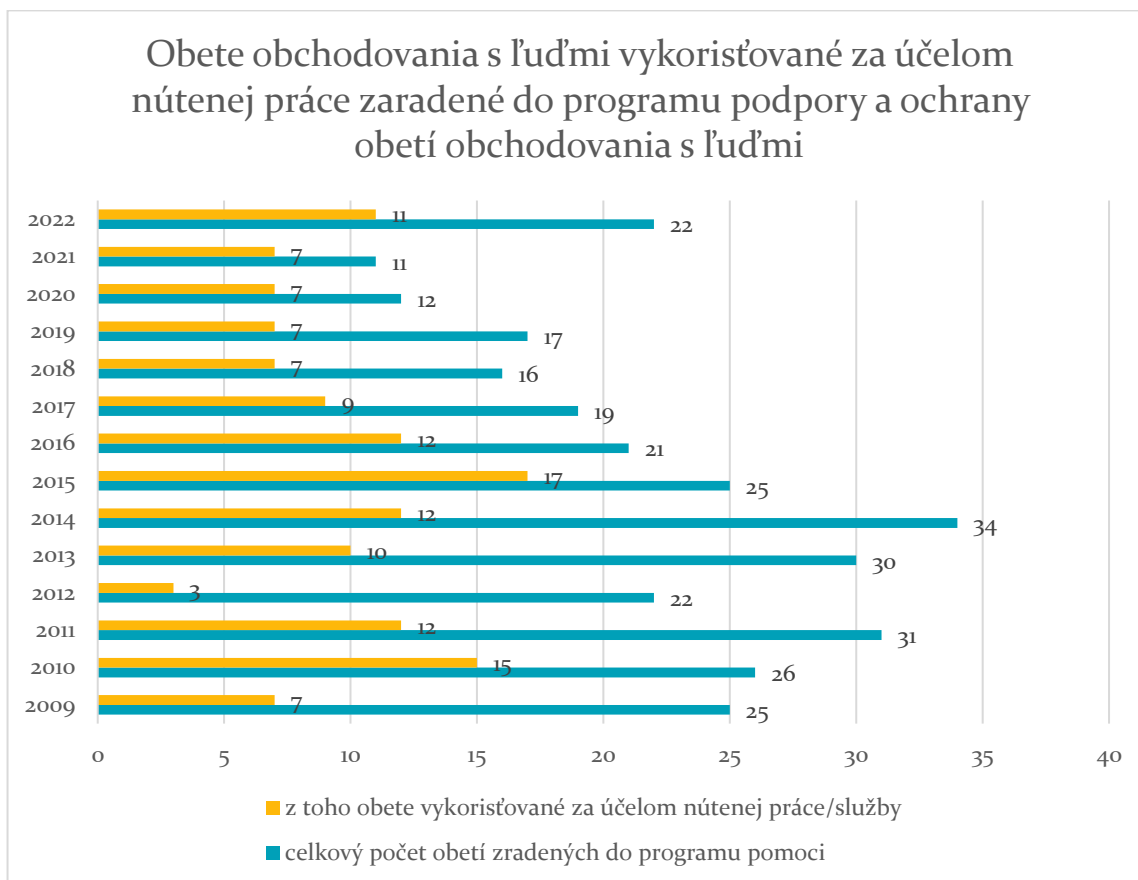
Ministerstvo vnútra SR za účasti poskytovateľov služieb zabezpečuje pomoc a podporu osobám, u ktorých existuje odôvodnený záver, že sa stali obeťami obchodovania s ľuďmi prostredníctvom špecializovaného programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi (ďalej len „program pomoci“). Úprava programu pomoci je v internom akte riadenia Ministerstva vnútra SR už od roku 2006, kedy prvým nariadením venujúcim sa programu pomoci bolo nariadenie č. 65/2006 o zabezpečení **programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi** s účinnosťou od 1. januára 2007. Program pomoci bol v priebehu rokov upravovaný tak, aby adekvátne reagoval na zmeny na národnej a medzinárodnej úrovni, či na potreby obetí. Každoročne je spracovávaný štatistický prehľad o obetiach zaradených do programu pomoci, ktorý je zverejňovaný na internetovej stránke Ministerstva vnútra SR v podobe situačnej správy pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi v Slovenskej republike²¹. Program pomoci je založený na princípe nediskriminácie a rovnakého prístupu, rešpektujúc základné ľudské práva. Poskytuje pomoc dospelým a detským obetiam, tak slovenským občanom, ako aj cudzincom²².

²¹ <https://www.minv.sk/?informacne-centrum-na-boj-proti-obchodovaniu-s-ludmi-a-prevenciu-kriminality>

²² Národný program boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2019 – 2023, str. 5

Graf č. 2

4. Odporúčania

Slovenská republika má k dispozícii relevantné nástroje pre účinné postihovanie páchatel'ov obchodovania s ľuďmi, avšak chýba ich dôsledná aplikácia. Aplikačná prax odhaľuje aj nedostatky, ktorými je potrebné sa zaoberať. Časť odporúčaní si zaslúži pozornosť relevantných subjektov, aby systém detegovania obchodovania s ľuďmi za účelom vykorisťovania na nútenú prácu bol efektívny.

Implementovať do praxe senzitivitu voči individuálnym charakteristikám prípadu sa javí ako vysoko potrebné. Vytvorenie záveru o tom, že došlo k naplneniu pojmu nútená práca závisí na okolnostiach konkrétneho prípadu, v ktorom je potrebné posudzovať najmä charakter vzťahu medzi páchatel'om a obeťou, mieru neslobody, zásah do integrity a osobnosti obeť, formu donútenia a mieru vykorisťovania. Nevyhnutné je posudzovať intenzitu donútenia a obmedzenia, ktoré so sebou situácia prináša, charakter práce, pracovných a súvisiacich podmienok, i výhody, ktoré páchatel' svojim konaním získal. Dôležité je neznižovať pracovný štandard zakotvený v zákone, a pri porušení zákona, aj adekvátne reagovať postupmi relevantných orgánov.

Trendom je, že páchatelia čoraz viac nepoužívajú násilné prostriedky donútenia a nahrádzajú ich využívaním nefyzických (subtílnych) nenásilných foriem donucovania napr. odopieranie niektorých základných potrieb, navodzovanie atmosféry strachu a neistoty, vyhrážky vyhodnením na ulicu, zneužívanie faktickej závislosti obeť na páchatel'ovi (neschopnosť obeť sa brániť a vyjadrovať svoju vôľu, odkázanosť obeť na páchatel'a v súvislosti s prácou, bývaním, sociálnymi vzťahmi). V trestnom konaní je potrebné starostlivo zohľadniť všetky (aj špecifické) okolnosti

konkrétneho prípadu jednotlivo aj v ich vzájomnej súvislosti²³; osobnú situáciu poškodeného, vek, zdravotné postihnutie a jeho vyspelosť²⁴; zraniteľné postavenie poškodeného, ktorý nemá inú reálnu alebo prijateľnú možnosť, než sa podvoliť súvisiacemu zneužitiu²⁵; mieru osobnej závislosti obete na páchatelovi, zneužitie závislosti vyplývajúcej z faktických okolností; irelevanciu súhlasu poškodeného; hľadisko spôsobu konania, trvania, následky (mieru zásahu do integrity a dôstojnosti) ako aj ich závažnosť.

Pojem „osobitne vykorisťujúce pracovné podmienky²⁶“ je súčasťou skutkovej podstaty trestného činu neoprávneného zamestnávania zaradeného medzi hospodárske trestné činy, ktorý necieli primárne na ochranu ľudskej dôstojnosti a slobody, no predstavuje možnosť postihovania páchatelov pri zamestnávaní osoby, ktorá sa na území SR zdržiava v rozpore so všeobecne záväzným právnym predpisom, avšak chýba jeho využiteľnosť v praxi. Prepojenie predmetnej skutkovej podstaty na obchodovanie s ľuďmi predstavuje písmeno d) odseku 2. Je žiadúce, aby sa uvedené dostalo do povedomia orgánov činných v trestnom konaní a zaoberali sa jeho aplikáciou na relevantné prípady.

Odborníci z praxe identifikovali potrebu pokračovania v realizácii vzdelávacích stretnutí, ktoré by mali byť vždy špecificky prispôbené na konkrétnu profesijnú skupinu, ako aj nutnosť úpravy interných postupov zainteresovaných subjektov.

Medzi návrhy a námety ďalšieho postupu k zabezpečeniu zlepšenia súčasného stavu, odborníci zastúpení v pracovnej skupine, ako aj účastníci seminára, ktorý sa uskutočnil počas mesiaca jún 2023, v nadväznosti na riešenie úlohy č. 17 akčného plánu zaradili nasledovné body:

1. systematická práca v komunitách zameraná na osvetu s cieľom predídania stať sa obeťou;
2. vybudovanie siete dôveryhodných kontaktných bodov v rámci komunit, ktoré by mohli identifikovať obeť obchodovania a nasmerovať v súlade s národným referenčným mechanizmom na pomáhajúce organizácie a políciu;
3. zvyšovanie povedomia o obchodovaní s ľuďmi širokého spektra obyvateľov prostredníctvom informačných a osvetových kampaní, a to aj za využitia sociálnych sietí;
4. realizácia preventívnych aktivít na základných školách (v posledných dvoch ročníkoch) a na stredných školách s ohľadom na vyššiu mieru zraniteľnosti a ovplyvniteľnosti detí;
5. dôsledné preverenie všetkých relevantných skutočností zakladajúcich podozrenie zo spáchania trestného činu v súlade s ustanoveniami Trestného poriadku upravujúcimi postup pred začatím trestného stíhania a v zmysle zásady náležitého zistenia skutkového stavu veci v rozsahu nevyhnutnom na rozhodnutie § 2 ods. 10 Trestného poriadku;
6. dôsledné aplikovanie inštitútov trestného práva s cieľom uloženia adekvátneho trestu pre páchatela v primeranej výške;
7. využívanie § 251 a) Trestného zákona v aplikačnej praxi v adekvátnych prípadoch;
8. pokračovanie v šírení osvetu a poskytovaní poradenstva ako zamestnávateľom, tak fyzickým osobám – zamestnancom, ktorou by sa zdôraznila potreba dodržiavania priaznivých pracovných podmienok a povinností vyplývajúcich z pracovnoprávných vzťahov zamestnancov vykonávajúcich prácu na území SR v zmysle Zákonníka práce a taktiež potreba dodržiavania predpisov upravujúcich legálnosť ich zamestnávania;

²³ § 2 ods. 12 Trestného poriadku

²⁴ § 2 ods. 21 Trestného poriadku

²⁵ čl. 2 odsek 2 [Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2011/36/EÚ z 5. apríla 2011 o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a ochrane obetí obchodovania s, ktorou sa nahrádza Rámcové rozhodnutie Rady 2002/629/SVV o boji proti obchodovaniu s ľuďmi](#)

²⁶ § 251a) ods. 2 písm. c) Trestného zákona, keď existuje nápadný nepomer v porovnaní s pracovnými podmienkami oprávnené zamestnaných osôb, ktorý má vplyv na zdravie a bezpečnosť a je v rozpore s ľudskou dôstojnosťou

9. rozšírenie osvety pre štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí majú záujem pracovať na území SR o rodný, či inak zrozumiteľný jazyk, prípadne do tejto osvety zapojiť aj iné relevantné slovenské orgány či ju vhodným spôsobom preniesť aj za hranice SR do najčastejších krajín pôvodu týchto zamestnancov (napr. využitím mediálneho priestoru);
10. scitlivovanie odborných profesijných skupín v súvislosti so zraniteľným postavením obetí v súlade s národnou a európskou legislatívou;
11. realizácia špecializácie prokurátorov na úrovni krajských prokuratúr so zameraním na obchodovanie s ľuďmi;
12. vykonávanie kontrol s osobitným dôrazom na zamestnávanie a pracovné podmienky cudzincov na slovenskom trhu práce;
13. hľadanie riešení na zamedzenie zastretia pracovnoprávneho vzťahu;
14. hľadanie riešení ako postihovať subjekty, ktoré vykonávajú sprostredkovanie zamestnania za úhradu a agentúr dočasného zamestnávania, pri ich úmyselnom zneužívaní klientov.

5. Záver

Zámerom materiálu zadanom v úvode bolo prospieť k skvalitneniu procesu odhaľovania a vyšetrovania trestného činu obchodovania s ľuďmi a poskytnúť prienik do problematiky obchodovania s ľuďmi za účelom pracovného vykorisťovania a porušovania ustanovení Zákonníka práce v súvislosti so zlými pracovnými podmienkami a určenie hranice medzi týmito fenoménmi.

Je možné konštatovať čiastočné naplnenie zámeru. Na to, aby bol zámer materiálu plne naplnený, je nutná pokračujúca spolupráca zainteresovaných subjektov z inšpektorátov práce, Policajného zboru, prokuratúr, ako aj tvorcov legislatívy príslušných rezortov.

Skvalitnenie procesu odhaľovania a vyšetrovania trestného činu obchodovania s ľuďmi a detegovania porušovania ustanovení Zákonníka práce v súvislosti so zlými pracovnými podmienkami, je možné dosiahnuť. Odporúčania boli formulované so zohľadnením podnetov aktérov aplikačnej praxe a poskytujú kvalitný podklad pre relevantné úrady a rezorty, ktoré by sa nimi mali v rámci svojich kompetencií zaoberať na multidisciplinárnej úrovni.